

Perdono perquè no oblidó

Jeremy Bentham

Quan obres i neteges a fons els calaixos del passat, pots sentir la necessitat de perdonar l'imperdonable

El perdó és injust, absurd i contrari a la lògica

Tan sols es pot perdonar l'imperdonable. La sentència la va escriure Joan-Carles Mèlich, parafrasejant Jacques Derrida, en el llibre *La lectura com a pregària*, publicat per Fragmenta el gener del 2015. Recordo que la vaig llegir, la vaig subratllar i me la vaig endur posada. Tan sols es pot perdonar l'imperdonable: és ben bé així. Si una cosa és perdonable no requereix ser perdonada, es perdona justament perquè el mal no es pot oblidar, perquè és irreparable, perquè ja no es pot fer justícia. "No hi ha motiu per al perdó -constata Mèlich, tot llegint Derrida-. Més aviat al contrari, hi ha molts motius per no perdonar. El perdó és absurd. I per això mateix és perdó". El sentit del perdó és que no té sentit. La víctima té més raons per venjar-se que no pas per perdonar. I, contra tota lògica, la víctima pot optar per perdonar el botxí.

El tòpic "perdono però no oblidó", com tots els tòpics, té part de veritat. Però em sembla que la frase hauria de ser "perdono perquè no oblidó". No cal perdonar allò que es pot esborrar de la memòria. Ho esborres, i en paus. El dolor imperdonable és també inesborrable. D'aquí que calgui recórrer a la paradoxa de perdonar el que no té perdó.

Tant tu com jo portem dintre aquell infant que vam ser

Com l'escriptora Care Santos, jo també vaig arribar a la definició derridiana del perdó -la tasca impossible de perdonar l'imperdonable- a través de Joan-Carles Mèlich. M'hi vaig entretenir uns minuts durant una presentació d'aquest primer volum de fragments filosòfics (el segon és *La prosa de la vida*, també a Fragmenta) que vaig tenir la sort i l'honor de fer a la llibreria Documenta de Barcelona.

Però l'amiga Care, que mai s'hi posa per poc, ha anat molt més enllà i n'ha escrit una novel·la. Una obra estructurada a partir d'un episodi que es remunta al 1950, quan cinc noies adolescents internes en un col·legi de monges juguen amb foc i es cremen. A principis dels vuitanta, les cinc dones es retrobaran. I nosaltres, els lectors, haurem estat testimonis de com els han anat les coses al llarg de tres dècades. Trenta-un anys en què han deixat de ser les noies que eren a l'internat, però no del tot. Perquè els rols que establim durant la infantesa no canvien així com així. I perquè el temps no sempre ens fa millors: potser només ens fa més grans.

A *Mitja vida* (Columna en català, Destino en castellà), Premi Nadal 2017, Care Santos ha volgut donar

visibilitat a una generació silenciada: la de les nostres mares. Unes dones que van créixer en plena dictadura i que han hagut de reajustar els seus marcs mentals a mesura que evolucionava la societat. Unes dones programades per casar-se i dedicar-se en exclusiva a la-casa-i-els-fills. Amb excepcions, per descomptat. Amb júlies que, com la Júlia de la novel·la, van ser capaces de sobreposar-se a un destí advers i seure al volant de la pròpia existència.

La novel·lista que acaba triomfant com a autora de receptaris

Una de les cinc dones -dir-ne amigues seria fals- és una novel·lista frustrada. Un editor que és el fill de l'amo d'una editorial important li dona un consell: que no deixi que l'obsessió per ser perfecta li ofegui l'obsessió per ser escriptora. "L'autoexigència és una forma de paràlisi". La Marta acaba triomfant com a autora de receptes de cuina. Uns receptaris que al final ni tan sols redacta ella, perquè està massa ocupada amb conferències i presentacions dels llibres que no escriu.

Aquest final d'hivern, Care Santos està absorbida per la gira promocional de *Mitja vida*. Peatges de rebre un premi com el Nadal. Però, a diferència de la Marta, em consta que la Care viu per escriure.

Aquest home de lletres i de lleis anglès, que va viure entre 1748 i 1832, encara conegut arreu del continent i de "les illes" -les britàniques, en aquest cas-, va ser un dels pares de l'anomenada "filosofia utilitarista", que és una de les formes que han tingut els anglesos d'anomenar el sentit comú i el pragmatisme jurídic i filosòfic.

Va ser tan precoç que als tres anys ja llegia els tractats de dret que posseïa el seu pare, no parava de llegir la *Història d'Anglaterra* -potser la de David Hume, que es va publicar entre 1754 i 1762, i va tenir molta anomenada- i tocava el violí. Amb cinc anys ja sabia francès i llatí -tots els anglesos cultes sabien aquestes llengües, en aquella època, quan l'anglès encara era una llengua secundària, no apta ni per als estudis ni per a la diplomàcia, a diferència d'ara- i va començar a exercir com a advocat als dinou anys.

No li agradaven les lleis que encara presidien la vida al seu país, ja que es trobava en un temps de canvis profunds a la societat anglesa, i va fer tot el possible per corregir-les, millorar-les i fer-les aprovar pel Parlament. No sempre va tenir èxit; més aviat poques vegades. Va tenir gran amistat amb John Mill, pare de John Stuart Mill, el fundador del liberalisme contemporani, i va nomenar aquest segon marmessor de la seva obra literària i doctrinal; molta, incompleta. Era tan ràpid pensant el que fos que no solia acabar els llibres i tractats que escrivia, perquè quan era a mitja redacció, ja se li havia acudit un altre tractat, unes altres idees, un altre llibre.

A la seva *Introducció als principis de moral i de legislació*, de 1789, va preconitzar que "tot acte humà, norma o institució han de ser jutjats segons la utilitat que tenen o que puguin tenir, és a dir, segons el plaer o el sofriment que produeixen en els ciutadans". Amb aquest propòsit tan antic i tan simple, Bentham va venir a formular una nova ètica, que es podria resumir amb aquestes paraules: que hi hagi la més gran felicitat per al màxim nombre de persones. Com que, amb aquest pensament, Bentham s'acostava molt als nous ideals republicans dels francesos, aquests el van nomenar *citoyen honoraire*, és a dir, ciutadà d'honor de la nova República. Potser no prou content amb aquesta distinció, va disposar, en document testamentari, que el seu cos fos mostrat en una vitrina d'una institució que va ajudar a fundar, el University College, de Londres. El cap és de cera, perquè el de debò el van momificar, i no va quedar prou bé: és el que hi ha als seus peus. Però el cos va ser embalsamat i és el que es pot veure al lloc que hem dit. La vitrina sol estar tancada. Només l'obren per als més tafaners, i acreditats.

ARA